

УДК 677.11.021

Б. Б. Семак,

к. т. н., доцент кафедри маркетингу, Львівська комерційна академія

РОСЛИННА ТЕХНІЧНА СИРОВИНА – СУТТЄВИЙ РЕЗЕРВ ПОПОВНЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНИХ ТОВАРІВ

THE VEGETATIVE TECHNICAL RAW MATERIAL – A SIGNIFICANT RESERVE OF REPLENISHMENT OF DOMESTIC MARKET OF ECOLOGICALLY SAFE PRODUCTS

Анотація. Розглянуто умови і перспективи вирощування та переробки льону олійного та конопель в Україні. Досліджені можливості збільшення обсягів виробництва та розширення асортименту екологічно безпечних товарів виготовлених льону олійного та конопель. Обґрунтована економічна доцільність використання принципів екологічного маркетингу на ринку товарів отриманих з льону олійного та конопель.

Ключові слова: ринок екологічно безпечних товарів, економічна доцільність, екологічний маркетинг, льон олійний, конопль.

Annotation. The conditions and perspectives of cultivating and processing of oil flax and hemp in Ukraine were considered. The possibilities of increase of production volume and extension of assortment of ecologically safe products produced from oil flax and hemp were researched. The economic expediency of utilization of ecological marketing principles on the market of products produced from oil flax and hemp was substantiated.

Key words: market of ecologically safe products, economic expediency, ecological marketing, oil flax, hemp.

Вступ. Як свідчить оцінка ситуації на вітчизняному та зарубіжних ринках екологічно безпечних товарів харчової, текстильної, взуттєвої, парфумерно-косметичної, хімічної та інших галузей промисловості, домінуючу роль у формуванні товарної структури цих ринків відіграє екологічно безпечна рослинна технічна сировина (РТС). Саме за рахунок глибокої технологічної переробки РТС у багатьох економічно розвинутих країнах Європи, Америки та Азії створено широкий асортимент різноманітної за призначенням продукції, що у свою чергу спричинило появу нових сегментів на світовому ринку екологічно безпечних товарів. На часі створення таких сегментів ринку і в нашій країні, оскільки розширення споживання екологічно безпечної продукції у світі вже давно перетворилось у тенденцію і Україна тут не повинна стати виключенням.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідження економічних проблем вирощування та раціонального використання льону олійного та конопель для виробництва екологічно безпечної продукції здійснено у працях цілого ряду відомих вітчизняних авторів, таких як: Горач О.О. [4], Горизонтова Є.В. [9], Гілязетдінов Р.Н., Жупланова Л.М., Кабанець В.М. [2], Кузьміна Т.О. [1], Росторгуєва М.І., Тімонов В.М., Тіхосова Г.А., Чермошенцева К.М. [3], Чурсіна Л.А. Серед ключових завдань національної економічної і екологічної політики у галузях льонарства та коноплярства, як свідчить аналіз літературних джерел [1-4], невідкладного вирішення вимагає створення та впровадження в практику ефективних економічних механізмів відродження вирощування льону олійного та конопель в Україні та їх застосування при виробництві широкого асортименту товарів масового споживання. На наше переконання, льон олійний та конопль являються тією рослинною технічною сировиною, потреба в якій з боку зацікавлених переробних підприємств може і повинна бути повністю задоволена внаслідок її вирощування на території України.

Постановка задачі. Вивчаючи праці відомих у нашій країні авторів [1-4] ми встановили, що саме екологічний аспект використання льону олійного та конопель для виробництва продукції різного цільового призначення не завжди брався до уваги. Крім цього, подальших наукових досліджень вимагають суто економічні проблеми застосування згаданих нами видів рослинної технічної сировини різними галузями національного господарства для створення на основі цієї сировини нових видів екологічно безпечних товарів. З цієї точки зору, існує цілий ряд невирішених проблем, пов'язаних із економічним обґрунтуванням доцільності застосування рослинної технічної сировини отриманої на основі льону олійного та конопель для виробництва екологічно безпечних товарів різного цільового призначення в Україні. Ще однією проблемою, що заслуговує подальших досліджень, є проблема маркетингу екологічно безпечної продукції виготовленої на основі льону олійного та конопель. Вирішення цієї проблеми передбачає проведення маркетингових досліджень на ринку з метою встановлення та оцінки стану попиту з боку різних цільових груп споживачів, формування на цій основі асортименту продукції, розрахунку оптимальних гуртових та роздрібних цін для реалізації продукції та її ефективного просування в рамках визначених на ринку сегментів.

Метою даної статті є дослідження економічних, екологічних та маркетингових проблем формування вітчизняного ринку екологічно безпечних товарів, отриманих на основі переробки поширених у нашій країні луб'яних культур – льону олійного та конопель.

Викладення результатів дослідження. Як відомо, льон олійний і конопль – це поширені в Україні традиційні луб'яні технічні культури багатофункціонального призначення, популярність яких суттєво зросла в останні роки у всьому світі. Про це свідчать наступні факти [2,5,6,7]:

- суттєве збільшення посівних площ під льон олійний і конопль у багатьох країнах світу (табл.1.2);
- постійне розширення асортименту та збільшення обсягів виробництва різноманітних видів екологічно безпечних товарів побутового та технічного призначення саме із цих видів РТС (табл.3).

Для підтвердження цих фактів наведемо деякі статистичні дані.

Таблиця 1.
Площі посіву льону в деяких країнах Європейського Союзу за 2008 та 2010 рр.

№ з/п	Назва країни	Площа посіву (га) за роки:	
		2008	2010
1	Бельгія	12230	11377
2	Чеська Республіка	156	4013 (в тому числі 4000 га льон олійний і 13 га льон-довгунець)
3	Франція	67688	54679
4	Литва	247	459.88 (в тому числі 448,2 га льон олійний і 11,68-льон-довгунець)
5	Нідерланди	2572	2000

6	Польща	779	500
---	--------	-----	-----

Джерело: Мінагропром України (www.minagro.gov.ua)

При цьому, посівні площі під льоном олійним в основних льоноспіючих країнах світу складають, га: в Аргентині – 101000, Канаді 811500; Індії – 93000; США –135170; Китаї –57000 [4].

Таблиця 2.
Площі посіву конопель в деяких країнах Європейського Союзу за 2008 та 2010рр.

№ з/п	Назва країни	Площа посіву (га) за роки:	
		2008	2010
1	Франція	7525	10500
2	Німеччина	896	800
3	Великобританія	1362	1500
4	Польща	987	282
5	Нідерланди	274	1200

Джерело: Мінагропром України (www.minagro.gov.ua)

Що стосується посівних площ під льон і коноплі в Україні, то вони у 2008 і 2010 роках склали: під льоном відповідно 6820 і 1280 га, а під коноплями – 910 і 820 га [5,7]. Однак, на відміну від зарубіжних країн, льняна та конопляна солома, яка залишається після обмолоту рослин, використовується в Україні ще дуже нерационально (деколи просто спалюється на полі) [3,4].

Як видно з аналізу даних табл.1 і 2, за площами посіву льону і конопель Україна суттєво відстає від багатьох економічно розвинутих країн Європи, не дивлячись на те, що наша країна володіє значно кращими земельними ресурсами і практично однаковими кліматичними умовами порівняно з країнами Європи, які традиційно займаються льонарством та коноплярством.

Підвищений інтерес до льону олійного і конопель в останні роки у нашій країні та світі пояснюється в основному можливостями виробництва з цих культур багатьох видів екологічно безпечних товарів, попит на які постійно зростає. Окрім деякого розширення в нашій країні в останні роки посівних площ під льон олійний і коноплі і збільшення на їх основі обсягів виробництва екологічно безпечної РТС різного цільового призначення, не менш важливим є ефективне використання цієї сировини у різних галузях вітчизняної промисловості, створення сучасного асортименту для задоволення потреб вітчизняних споживачів у екологічно безпечній продукції, багато з видів якої доводиться поки імпортувати.

Разом з тим, для визначення рівня якості, екологічної безпечності та конкурентоспроможності розглянутих видів РТС і отриманої на її основі продукції (табл.3), необхідно:

- визначити та обґрунтувати вимоги споживачів до рівня якості та екологічної безпечності різних за призначенням видів товарів;
- обґрунтувати та стандартизувати норми показників якості та екологічної безпечності для конкретних видів товарів, отриманих на основі РТС;
- обґрунтувати вибір критеріїв, методів і методик оцінки названих показників.

Як свідчить аналіз літературних даних [1,2,8,9], із льону олійного та конопель можна отримувати аналогічні за призначенням види товарів побутового та технічного призначення. Загальна характеристика асортименту та сфер застосування цих товарів наведена в табл.3.

Таблиця 3.
Перелік товарів побутового та технічного призначення, які можна отримати з льону олійного та конопель

Насіння	Види сировини:	
	Волокно	Костра
Олія льняна і конопляна містить 50-65% лінолевої і 17-45% ліноленової кислот. Це високоякісні і екологічно чисті види олії, які використовуються у фармацевтичній, лакофарбовій, парфумерно-косметичній та обмежено у харчовій галузях промисловості. Відходи, що утворюються при переробці льняного і конопляного насіння (макуха) служать цінним кормом для сільськогосподарських тварин.	Із льняних і конопляних волокон у текстильному виробництві виготовляють різноманітні види матеріалів інтер'єрного та технічного призначення, зокрема килимові покриття для підлоги та стін в житлових і адміністративних приміщеннях; мішкотару для зберігання та транспортування багатьох харчових продуктів (борошна, крупи, макаронів, цукру та інших), пакувальні матеріали для багатьох галузей промисловості. З цих волокон виготовляють льняний і конопляний котонін, який використовують у суміші з вовняними, бавовняними та хімічними волокнами. Їх використовують також для виробництва виробів санітарно-гігієнічного призначення (вати, пов'язок, серветок та ін.)	Із костри та непридатних для прядіння коротких волокон виробляють: - шпагат, мотузки, канати, високоякісний папір, ефітол, а також різні за призначенням теплоізоляційні, обтирочні та пакувальні матеріали; - конопляна та льняна костра придатна також для виготовлення біопалива-брекетів, які можуть використовуватись в житлових та адміністративних приміщеннях; - костра та короткі волокна льону і конопель успішно використовуються для виробництва різних за призначенням нетканних матеріалів, фільтрів, сорбентів, а також композитних матеріалів, які широко використовуються в автомобілебудуванні, авіаційній та суднобудівній промисловості, а також в інших галузях.

Джерело: [6]

Окрім надійності в експлуатації та рівня екологічної безпечності, при виробництві конкретних видів товарів із РТС обов'язково необхідно враховувати економічну та технологічну доцільність їх виробництва та реалізації. Корисний фінансовий ефект отриманий від реалізації продукції на основі льону олійного чи коноплі повинен стати основним критерієм оцінки доцільності виробництва того чи іншого виду продукції.

На нашу думку відродження льонарства та коноплярства в нашій країні, збільшення обсягів виробництва та розширення асортименту товарів, отриманих з луб'яних культур, повинно проводитись в рамках існуючих державних програм з широким залученням наукових установ сфери сільського господарства, переробної промисловості та сфери торгівлі [2,3,5]. При цьому потрібно використати досвід інших країн у сферах розвитку льонарства та коноплярства і переробки РТС в широкій асортимент екологічно безпечних товарів [3,4].

Необхідно підкреслити, що використання в різних галузях промисловості екологічно безпечних видів сировини із луб'яних культур ще не гарантує комерційного успіху продукції, отриманої з цієї сировини. Просування на ринках названих видів товарів, на нашу думку, вимагає виконання цілого ряду маркетингових завдань. Назвемо основні з них [10,11,12]:

- вивчення, аналіз і узагальнення екологічних потреб споживачів у окремих видах товарів, отриманих на базі РТС;
- проведення сегментації та оцінка ємності ринку товарів із луб'яних культур;
- вивчення і узагальнення конкурентних переваг луб'яновмісних товарів над їх аналогами;
- вивчення і узагальнення зарубіжного досвіду проведення маркетингових досліджень на екотринках економічно розвинутих країн Європи, Америки та Азії.

Висновки. На основі проведених досліджень доведено, що у нашій країні є необхідні ресурси, технології та досвід вирощування та переробки льону олійного та конопель і виробництва на їх основі широкого асортименту екологічно безпечних товарів різного цільового призначення. Виявлено суттєве відставання нашої країни у посівних площах і обсягах виробництва промислової продукції із льону олійного і конопель у порівнянні з економічно розвинутими країнами Європи, Америки та Азії. Доведена економічна та екологічна доцільність збільшення обсягів виробництва та розширення асортименту екологічно безпечних товарів із РТС, отриманої з льону олійного та конопель в Україні. Обґрунтована необхідність застосування прийомів екологічного маркетингу на вітчизняному ринку товарів, отриманих на основі луб'яних культур.

Література

1. Кузьміна Т.О. Якість і стандартизація модифікованих лляних волокон. Монографія / Т.О.Кузьміна, Л.А.Чурсіна, Г.А.Тіхосова; під ред. Л.А.Чурсіної. – Херсон: Олді-плюс, 2009. – 416с.
2. Кабанець В.М. Науково-технічна програма НААН України „Луб'яні культури: основні результати 2009 року / В.М.Кабанець, Р.Н.Гілязетдінов, Л.М.Жупланова // Луб'яні та технічні культури: збірник наукових праць. Вип.1(6). – Суми: ТД «Папірус», 2011. – С.3-12.
3. Чермошенцева К.М. Розширення сировинної бази промислового комплексу України / К.М.Чермошенцева, Т.О.Кузьміна // Інноваційні напрями в селекції, технології вирощування та переробки технічних культур: матеріали наук.-практ.конф.молодих вчених (Глухів, 2-4 грудня 2009р.) / ІЛК НААН України. – Суми: вид-во Сум ДУ, 2010. – С.73-75.
4. Горач О.О. До питання комплексного використання льону олійного / О.О.Горач // Інноваційні напрями в селекції, технології вирощування та переробки технічних культур: матеріали наук.-практ.конф.молодих вчених (Глухів, 2-4 грудня 2009р.) / ІЛК НААН України. – Суми: вид-во Сум ДУ, 2010. – С.79-82.
5. Кабанець В.М. Галузі льонарства та коноплярства України: стан та перспективи / В.М.Кабанець // Збірник наукових праць Інституту луб'яних культур УААН. – Вип.5. – Суми: ВАГ «СОД», 2009. – С.3-7.
6. Дудукова С.В. Деякі підсумки міжнародного року натуральних волокон / С.В.Дудукова, Ю.В.Мохер // Інноваційні напрями в селекції, технології вирощування та переробки технічних культур: матеріали наук.-практ.конф.молодих вчених (Глухів, 2-4 грудня 2009р.) / ІЛК НААН України. – Суми: вид-во Сум ДУ, 2010. – С.83-88.
7. Україна у цифрах у 2010 році / За ред. О.Г. Осауленка.– К.: Держкомстат, 2011.– 251 с.
8. Сирохман І.В. Товарознавство продовольчих товарів / І.В.Сирохман, І.М.Задорожний, П.Х.Пономарьов. Підручник для вузів. – К.:Лібра, 1997. – 632с.
9. Росторгуева М.И. Исследование возможности использования конопляного волокна в смесях / М.И.Росторгуева, Е.В.Горизонтова, В.Н.Тимонов // Проблемы легкой и текстильной промышленности Украины. – 2004. – №1(8). – С.134-136.
10. Семак Б.Б. Наукові засади формування ринку рослинної технічної сировини та його окремих сегментів в Україні: Монографія / Б.Б.Семак. – Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2007. – 512с.
11. Прокопенко О.В. Екологізація інноваційної діяльності: мотиваційний підхід: [монографія] / О.В.Прокопенко. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 392с.
12. Должанський І.З. Організація процесу формування та розвитку ринку екологічно чистих товарів: Монографія / І.З.Должанський, О.В.Белякова. – Донецьк: ДОН НУЕТ, СПД Купріянов В.С., 2009. – 235с.

Стаття надійшла до редакції 25.12.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"